

JOIES DELS MUSEUS CATALANS (3)

Toni Coromina

Pintat l'any 1933, el quadre *Totote* és, pel seu simbolisme, l'estrella del Museu Thermalia, de Caldes de Montbui. Totote, que

havia estat cambrera en un cafè de París, l'any 1905 es va convertir en la musa i companya sentimental de l'escultor i pintor Ma-

nolo Hugué, i ho va ser prop de quaranta anys, fins a la mort de l'artista, que la va dibuixar, pintar i esculpir moltes vegades.

Totote, la musa de Manolo Hugué

L'escultor i pintor Manolo Hugué (Barcelona, 1872) de jove va freqüentar la taverna Els Quatre Gats, on va conèixer Picasso, Rusiñol, Mir, Casas i Nonell. Coincidint amb l'albada del segle XX, es va instal·lar una dècada a París, va reprendre la relació amb Picasso i va establir amistat amb Apollinaire, Modigliani i Braque.

Pels voltants de 1905 va conèixer Jeanne de la Rochette, *Totote*, la cambrera d'una cafeteria parisenca que es va convertir en la seva inseparable parella durant quaranta anys. Segons Helena Pielias, guia pedagògica del museu Thermalia, "Totote va ser molt més que una companya amorosa i carnal; o que una model: era la musa que sempre el va animar a crear. I ell, agraït, la va dibuixar, pintar i esculpir en nombroses ocasions".

Mentre altres artistes gaudien d'una vida bohèmia i esbojarrada a París, Manolo, que tenia una economia molt precària, "era un personatge més aviat discret, però amb bones dosis de picardia per ensarronar els amics més ben posicionats", explica Pielias.

El 1910, Manolo i Totote es van establir a Ceret, en una casa que poc a poc es va anar omplint d'artistes sobrevinguts: Picasso, Jacob, Sunyer, Gris, Pitxot, Gananyon, Bracque...). En el text *Vida de Manolo contada per ell mateix*, Josep Pla fa dir a Hugué: "Vivíem tots en una casa gran i desmantellada, plena de goteres, mig tronada. Madame Manolo (*Totote*) i Picasso solien cuinar...".

A Ceret, reconfortat per la companyia de Totote, Manolo va descobrir la vida rural i el contacte amb la natura, uns ingredients vitals que van propiciar una etapa artística molt creativa i productiva. En aquest període va realitzar nombroses escultures inspirades en la terra, i d'altres que enaltien la tipologia humil de les pageses, molt allunyada

Afectat d'artritis, Manolo va restaurar amb Totote una casa de pagès als afores de Caldes de Montbui

de les models parisenques.

Gràcies a un acord amb el marxant D.H. Kahnweiler –el mateix que tenia Picasso–, va aconseguir una discreta independència econòmica. Quan va esclatar la Primera Guerra Mundial, Totote i Manolo van estar-se un temps a Barcelona i Arenys. Després, entre el 1919 i el 1927, van viure una segona etapa a Ceret, on van comprar una casa. Quan l'artista va començar a tenir problemes d'artritis als 55 anys, va sondejar diver-

Totote 1933

Oli sobre tela de Manolo Hugué de 61 x 50,5 cm. Prové de la col·lecció Mas Manolo

sos establiments termals on es pogués recuperar i millorar la mobilitat de les mans. I va optar pel balneari Broquetas de Caldes de Montbui, el poble de la seva àvia i el mateix lloc on de petit havia anat a prendre les aigües per refer-se de diverses malalties. Però com que l'artritis era més aviat severa, Manolo i Totote van decidir quedar-se a Caldes, on van comprar una casa de pagès als afores del poble, Mas Manolo, que van restaurar de mica en mica, amb el suport d'alguns veïns.

Aleshores un nou personatge va entrar a les seves vides: la Rosa, una assistent domèstica orfe de pare i mare que van acabar afilant-se per l'afecte que li tenien. En aquesta època, tot i estar geogràficament separats de Picasso, la parella sempre va mantenir amb ell una continuada correspondència epistolar. Durant els 25 anys que l'artista va viure a Caldes, va fer molts dibuixos i escultures amb la imatge de la seva companya. Pel seu simbolisme, el quadre *Totote* és l'estrella del Museu Thermalia. El va pintar l'any 1933. I encara que ell mateix sempre deia que es considerava "un artista noucentista", segons Pielias "aquest retrat, d'una certa estranyesa compositiva, s'acosta molt al cubisme, una influència que ell mai va reconèixer".

Quan va morir Manolo (1945), Totote i la Rosa van continuar relacionant-se amb Picasso, a qui van visitar regularment en alguna de les cases que tenia a França. També es van escriure cartes, de vegades amb comentaris picants de Picasso dirigits a la Rosa. El pintor, a més, sovint els regalava dibuixos i diverses creacions seves, una material que va convertir Mas Manolo en un museu. Avui, aquella col·lecció d'obres de Picasso s'exposa a Thermalia, conjuntament amb les de Manolo Hugué.

Un text de finals dels cinquanta d'André Salmon, poeta, crític d'art i escriptor francès, és dels pocs on es parla de Totote: "M'han dit que la senyora de Manolo Hugué, que no ha tornat mai a França, gairebé ha oblidat el francès, sense aconseguir d'aprendre ni el castellà ni el català. Ella es deu expressar en una llengua de fabricació pròpia, una barreja de l'argot parisenca i de l'argot del barri xinès. I es veu que es passa el dia tocant la guitarra..."

Pielias detalla que alguns veïns de Caldes que van conèixer Totote la defineixen com "una dona de París, molt alta i elegant, que havia viatjat molt; però també diuen que tenia un caràcter molt fort, i que se la veia llunyana, seriosa i tibada".

MUSEU THERMALIA CALDES DE MONTBUI

Un espai compartit entre Hugué i Picasso

El Museu Thermalia, fundat el 1994, enguany celebra vint anys de vida. De titularitat municipal, el centre té la seu en un edifici gòtic de finals del segle XIV. A banda de les exposicions temporals que s'hi fan, com a fons permanent recull la col·lecció Mas Manolo, formada per prop de tres-centes obres originals de Manolo Hugué (dibuixos, pintures, escultures, gravats i joies), i una vuitantena de peces de Pablo Picasso (dibuixos, cartells, llibres dedicats, escultures, gravats, litografies i

Toro i torero 1938

Bronze de Manolo Hugué, de 9,5 x 8,5 x 4,5 cm. Prové de la col·lecció Mas Manolo.

ceràmiques). La majoria d'obres exposades són propietat de la Diputació, que les va adquirir durant la dècada dels setanta del segle XX. L'any passat, Thermalia va tenir al voltant de 12.000 visitants.

Picasso i Manolo

Hugué compartien el gust per la tauromàquia. Però si a Picasso li interessava pel seu simbolisme i la dualitat entre l'home i la bèstia, a Manolo Hugué li agradava més la coreografia, la musculatura animal i l'estètica del torero.